

LISA 4: Intervjuu Jaan Valiga

Aeg: 1.10.2015

Asukoht: Muinsuskaitseamet

Intervjueerija: Anita Jõgiste

Intervjueeritav: Jaan Vali, Muinsuskaitseameti nõunik

AJ: Nii, loodetavasti see nüüd töötab. Eee... võibolla küsikski alustuseks, milline on Teie varasem kokkupuude oma töös, muinsuskaitseametis, ajalooliste puitpõrandatega? Et olete selle teemaga tihedalt kokku puutunud?

JV: Noo... puitpõrandatega on igas mälestise restaureerimise protsessis tegemist.

AJ: Aga just mõisate põrandatega?

JV: Olen.

AJ: Aga kui vaadata varasemat uurimist, või inimesi, kes on tegelenud mõisate interjööride restaureerimisega, kas olete teadlik, kas keegi on spetsiifiliselt ka põrandatele olnud pühendunud? Või kes oleks sihiteadlikult või sihiteadlikumalt neid uurinud?

JV: Eem, ma ei mäleta, et keegi oleks otseselt põrandatega nagu proovinud mingisugust ülevaadet saada või... ei tule praegu nagu meelde. Aga objektipõhiselt tavaliselt, et kui üks hoone... hoone on nagu vaja korda teha, et siis paratamatult kerkib põrandate küsimus esile.

AJ: Aga kui vaadata varasemat restaureerimispraktikat, siis küsiks sellise küsimuse, et mis Te arvate, kas senini on mõisate puitpõrandate restaureerimisele on piisavalt tähelepanu pööratud? Või nad on jäänud mingis mõttes nagu tähelepanuta? Et võibolla on teadlikumalt rõhku pandud näiteks maalingutele, või kuidas see kontekst on?

JV: No põrand on tavaliselt restaureerimisprotsessi lõpus... kui juba laed on tehtud, seinad on tehtud, siis tuleb mingi otsus teha põrandate kohta ja noh ja... kõige lihtsam variant on, et vaadatakse kas põrand on enam-vähem. Et siis ta on... noh varasematel aastakümnetel on ta lihtsalt ära lihvitud ja siis uuesti kaetud kas laki või nüüd on hiljem rohkem kasutatud seda õlitamist. Aga kui põrand on kulunud, siis sageli on varasematel aastakümnetel lihtsalt väljavahetatud ja pandud uus põrand. No ja tegelikult on sellest sageli kahju... et osa sellest... nagu sellest ajaloolisest hoonest on nagu kadunud ühel momendil. Ja ajalugu selle põranda

suhtes hakkab jälle nagu nullist pihta. Et võibolla siis 50 või 100 aasta pärast on see jälle nagu noh... omaette väärtus. Et tal on jälle oma ajalugu. Aga muidu on ta lihtsalt... kui ta pannakse uus põrand, siis on see lihtsalt uus materjal ja uus tehnoloogia ja uued tegijad ja... nii ta on.

AJ: Aga kui näiteks võtta mingisugune laiadest laudadest vana mõisaaegne põrand ja näiteks oletame, et seal on rahuldavas seisukorras laudu, et kas on siis seda ka taaskasutatud või tehakse juba siis ikkagi ühesugusest puidust see põrand?

JV: Noh... üldiselt on ikka... noh see on juba nagu eritingimustes on nõue, et kasutada ära ikkagi kui... osa või suurem osa kui suurem osa põrandast on kasutamiskõlblik... siis on võimalik teda remontida või restaureerida. Et siis need lauad, mis on seal pehkinud või katki või, et need tuleb siis välja vahetada jaa... aga noh raske on leida alati seda materjali. Seda peaks olema sealt, kas samalt objektilt... või kuskilt saadakse, mis ei lähe kasutusse või... või... või siis, et mitmest põrandast saab ühe põrand. Niisuguseid variante on kasutatud. Kui sa saad seda vana materjali, siis see on ikkagi... tunnetatav, et kui kasutatakse vana materjali. Uus materjal... noh ta on nagu üldse uus puit, et ta on äratuntav kohe. Vaatad, et midagi on seal juhtunud ja, et osa põrandast on nüüd täitsa uus nagu tehtud ja... jah.

AJ: Aga kui minna näiteks selle temaatika juurde, kuidas Muinsuskaitseamet nõuab eritingimuste koostajatelt või väärtuslike detailide aruannete koostajatelt põrandate dokumenteerimist. Mis need tingimused on tavaliselt? Et kas... kas piisab näiteks lihtsalt siiaamaani fotodokumentatsioonist või tuleb teha mingisugune ülesmõõdistus? Või milline on see üldisem praktika, mida on eelistatud?

JV: Noh, tavaliselt vaadatakse ruumi kaupa üle ja... ja siis... siis ütleme eritingimuste tegija ja kui ta näeb seda põrandat... sageli pole seda näha – ta on hiljem kaetud mingisuguste hilisemate kihtidega. Ükskõik, kas siis reliin või... või... või mingi papp on seal peal veel ja see on värvitud ja... ja sageli on seal 3–4 kihti. Aegade jooksul on nagu pandud. Ja see on ... noh ühel... ütleme eritingimuste tegijal ei ole neid võimalusi ja vahendeid, et hakata neid avama. Siis peaks eritingimustes olema kirjas, et enne projekti tegemist tuleb uurimised teha. Ja siis tuleb... ütleme... eee... enne projekteerimist siis omanik teab, et vot siis on kirjas, et tuleb teha põrandate uuringud. Siis leitakse juba vahendid ja siis avataksegi nii palju kui vaja, et saada ettekujutust, mis seal all on. Teinekord on nii, et on mitu kihti... noh siin meil on viimased mõisad... näiteks siin Väänas mitu kihti põrandaid üksteise peal ja... ja isegi raske otsustada, et misukest kihti säilitada, eksponeerida. Sest kui sa leiad alt noh veel väärtuslikuma põrandat... veel huvitavama ja noh sisekujunduslikult, siis tuleks see ülemine põrand nagu eemaldada. Kui sa eemaldad

selle, siis sa nagu... on oht et sa hävitad selle ära. Et seda enam mitte kunagi enam kuskile ei panda. Et see on selline kaalumine siis... et me ei teeks sellele mõisa ajaloole seda kahju.

AJ: Aga kas sellisel juhul ei oleks näiteks mõeldav, et kui on mitu kihti ajaloolist põrandat, et siis need pealmised ajaloolised kihid, mis on kindlalt näiteks mõisaaegsed, et kui see materjal on taaskasutatav mõnes teises ruumis... et kas seda pole varem kuidagi tehtud?

JV: No on tehtud nihukest asja aga... aga see tööde läbiviimine küllalt keeruline ja ülesvõtmise käigus ta saab paratamatult vigastada. Need on sageli sepa naeltega löödud ja noh... nende kättesaamine ja väljatõmbamine... lauad saavad... puit saab kannatada sellega. Ja teise ruumi jaoks ei sobi ta mõõtmel, siis tuleb teda seal komponeerida. Et jah, see tulemus ei pruugi sageli kõige parem olla. See on nihuke tunnetuse küsimus. Et... ega sihukest saja protsendiliselt öelda, et mis on õige ja mis on vale, et... sageli restaureerimise käigus tuleb lahendusi leida, mis sellele mälestisele nagu kõige... kõige vähem nagu kahju tekitab. Pigem noh... et proovida esile tuua väärtused... ka see sageli oleneb objekti autorist ja arhitektist. Aga paljudel objektidel ju nihukest autori järelvalvet ei tehtagi. Ei ole tellitud. Seadusega on nõutav muinsuskaitseline järelvalve. See inimene, kes teeb muinsuskaitselist järelvalvet, tal ei pruugi näiteks arhitekti haridust olla või... ta on võibolla... noh läbinud koolituse EKAs... ja tal on mingisugune ettekujutus olemas ohtudest aga lahendusi anda tal ei pruugi olla. Tal ei pruugi ka ehituslikku haridust olla. Et siis sageli jääb see ehitaja otsustada kuidas teha. Aga ehitajal jälle puudub selline... ka arhitekti haridus, et tal oleks nägemus. Tal peab olema nägemus mälestise ajaloo ja ruumide kunagisest kasutusest ja samas ka interjööri... noh sobivusest. Et... vaata, põrandate puhul on väga oluline ka see kuluvus, et põrand on... et see hoone ajalugu on ka seal põrandas. Noh, juba selles kui me astume üle lävepaku, me vaatame, et lävepakk on kulunud. No pean ütleva, on tehtud palju nii, et lihtsalt lävepakk, vaadatakse, et on kulunud ja vahetatakse välja. Aga see mis nüüd asemele tuleb on küll tore kõva puit aga tal ei ole ajalugu. Ajalugu hakkas nüüd jälle uuesti nullist pihta eksju tead. Aga, et selle paku peale on astunud paari-kolmesaja aasta jooksul inimesed astunud... on koguaeg kulutanud seda... sa näed seda isegi, et kuhu nad on astunud ja, et see on loetav. Ja sama on ka põranda peal loetav, et mis seal põranda peal tehtud on. Sageli tead ka näha... kasvõi kontsa jäljed on näha. Sa näed isegi millega on inimesed on käinud. Ja kui me nüüd lihtsalt võtame ette, et lihvime üle ta ja tõmbame sealt pealt ühe kihi ära, siis me oleme sellega nagu selle ajaloo nagu kustutanud. Üsna palju ohtusid on ja siin on alles viimasel ajal hakatud sellele mõtlema, et tegelikult kas on vaja ikka... noh vana ajalooline põrand koos oma kulumisjälgedega, et kas on ikka õige seda ära lihvida. Hulka huvitavam oleks kui võibolla säilib see just ajalugu seal põrandal. Aga noh sihuke vana puit maas on väga

huvitav materjal. Ja sageli on kunagi vanasti põrandalauaks kasutatud ikkagi kvaliteetmaterjali... valitud kvaliteetmaterjali ja kui sa lihvid ta nüüd ära ja noh... ja siis õlitada ja lakkida, siis on see nii toredalt nähtaval ja omanikule võib see isegi meeldida. No aga nihuke trend oligi, et tõmmati kõik uuesti siledaks aga jah... siis nagu osa sellest hoone väärtusest sai nagu välja heidetud. Me kõik areneme... see on kõik nihuke kaalutlemise küsimus. Ja, et kas vana hoone peab olema ülearu klanitud ja me kipume steriilseks tegema seda... vana ehitist. Nende asjade üle peab mõtlema. Ja noh... võibolla olen ma nüüd ette jõudnud... võibolla on parem siin küsimusi esitada. Pärast ma räägin juba ette siin

AJ: Aga võibolla ma küsiksin sellist asja küll, eelnevast jutust lähtuvalt, et kui näiteks värvikihistusi eksponeeritakse teatud kohtades sondaažidena, et kas sellist asja põrandate puhul ei ole rakendatud, et kuskil vähemkaidavamates nurkades jäätakse nagu mingisugused ribad ka nähtavale... et need on nüüd siis need pealmised kihistused?

JV: No... eks ta oleks õige nii teha... et ka järeltulevad põlved näevad, et siis eee... kuidas siis see on värvitud ja mis värvidega ja... et selle mahavõtmisega me praktiliselt ikkagi jälle seda hoone ajalugu nagu... ajaloolist väärtust kahandame. Aga noh sageli on neid värvikihte on sinna põrandale palju pandud ja vahetevahel see lihtsalt ei sobi... see värv kas praguneb... ja nüüd on üsna raske on sinna peale panna värvi kui alumised kihid on osaliselt lahti, et põrand peab olema... kui sa tahad ruumi kasutada, siis põrand peaks olema kaidav ikkagi... noh, et jah... ja hooldatav. Sageli vanadel põrandatel on suured praod sees... siin on jälle, et kuidas... kui need praod on ikka ülearu suured ja, et nad häirivad ja sinna koguneb... noh ja mustus ja ta ei ole puhastatav või, et kuidas nende pragudega siis? No on ka mitmeid võimalusi siin... või kui ta on siin juba sentimeeter või... või ligi sentimeeter, et kas siis hakata sinna puitliistusi sinna vahele panema või... või siis mingisuguseid segusid, mis nagu seda põrandat teeksid ekspuaterimissõbralikumaks... samas aga noh, eks see kõik paistab silma ja... et... et võibolla kas ongi alati vaja kui need praod ei ole nii hullud ja, et sinna pliiats ikka vahele ei lähe, et võibolla las ta siis olla ja on talutav.

AJ: Eee... kui järgmise küsimuse juurde minna... siis selle tähelepaneku tegin ma siis kui ma vaatasin restaureerimisaruandeid läbi... ja ma vaatasin, et põrandate restaureerimisest antakse üpris väheste objektide puhul sellist ülevaadet... täpsemat ülevaadet. Võibolla põhjalikumad ülevaadet on tõesti olnud seotud nende mõisakoolidega. Et teiste objektide puhul väga harvades aruannetes on mingisugune info antud, et millest tuleneb selline olukord?

JV: See tuleneb objekti muinsuskaitsest järelvalvest ja selle inimese tõekspidamistest ja võibolla ka huvist ja hoolsusest ja... sageli on kirjas ühe sõnaga: „põrand on restaureeritud“ või... aga, et mis seal tegelikult toimus, sellest juttu ei ole. No paremal juhul on juttu, et põrand ei olnud horisontaalne või, et ta võeti üles ja laagid aeti horisontaalseks ja pandi uuesti tagasi nagu või... või, et osa oli nagu ära vajunud või... või siis parandati teatud osa. Kahjuks aruanded on üldse noh nagu... ütleksin, et nigelad. Et siin on noh... oma loogilised põhjused, et aruanne tavaliselt tuleb siis kui töö on tehtud ja rahad on juba välja makstud. Ega see on küllalt inimlik või nagu, et inimene on kõik rahad... muinsuskaitse järelvalve on rahad kätte saanud ja hiljem jääd nüüd mingit tööd tegema, siis ta tavaliselt proovib selle kuidagi ära teha. Ja see ei pruugi enam kõige kvaliteetsemalt tulla. Tegelikult peaks muidugi koguaeg neid märkmeid ja fotosid

ja dokumenteerimist tegema tööajal koguaeg, et siis oleks lihtsam nagu seda kokkuvõtet teha ja restaureerimise järelevalve aruannet. Aga kahjuks jah, et ja hiljem kellelgi teisel... noh, et ega siis reeglina muinsuskaitse ametnik ei suuda ka hakata kõike, mis seal kirjas on, kohapeal kontrollima nüüd, et... siis ta võibki libiseda, et läheb läbi ja kellelgi ei ole palju aega sellega tegeleda. Ja siis ta jääbki kõhnaks ja midagi jääb kirja panemata hoone ajaloost... see sama restaureerimisprotsess, et mis siis tegelikult ikkagi tehti.

AJ: Aga kas sellist kehva aruannet on teil võimu tagasi lükata ka?

JV: On jaa, seda on tagasi lükatud... neid siis natuke parandatakse aga ega kehvast asjast... nagu kehvast materjalist head saia ei tule ilmselt eks. Eks teda siis parandatakse kuidagi ja lõpuks lastakse läbi lihtsalt. Noh... vat see peaks olema ka inimesel endal, et kui ma midagi teen, et ma teen seda hästi. Osa inimesi on... ja kui ta leiab, et tal pole aega või... siis ta ei võta seda tööd ette. See oleneb inimese iseloomust.

AJ: Aga kui Teie mõtlete põrandate temaatikale, siis mis Teie arvate, mis on oluline põrandate dokumenteerimisel? Et millele tuleks tähelepanu pöörata kui näiteks Teie läheksite mingisugust põrandat dokumenteerima, et kuidas Teie seda teeksite?

JV: Noh eks ta peaks juba... hakkab pihta... dokumenteerimine hakkab pihta nendest samadest eritingimustest ju. Oleks hea juba kui eritingimuste tegija... et ta peaks selle hoone ajalooa juba tutvuma. Ja sageli on teatud juba omanikud... seal on omad suguvõsad ja sageli kasutatud samu ehitusmeistreid ja... hoones ja nagu... ajalooline stiil ja mida sel ajal... mihukeseid ütleme... põrand on ju ka interjööri osa, et mihukeseid põrandaliike võidi seal kasutada. Juba proovida juba ennem, kui sa objektile lähed endale natuke seda tausta selgeks teha... et mida

sügavamale sa lähed... siis kui sa objektile lähed, sa tead mida otsida üldse. Ja muidugi peab ka kogemus olema, et sa oskad seda objektilt lugeda... no näiteks seda, et põrandad võivad olla mitmekihilised. Aja jooksul lihtsalt praktilistel põhjustel jäeti varasem põrand alla ja uus ühel momendil... ütleme, et all on mingi laudpõrand aga siis ühel momendil läks moodi... hakkasid mingisugused firmad parketti tootma. Ja noh nagu ikka, tegid reklaami ja siis hakati... no ütleme, et 19. sajandi keskel... 19. sajandi keskel näiteks noh hakkas üsna levima selline parkett. Seda toodeti juba töökodades ja seda sai siis tellida ja olid meistrid, kes siis tellimise peale tulid ja panid selle põrandale ära selle parketi. Vaatasid, et aluspõrand hea ja panid sinna peale. See parkett... see oli üsna selline paksust materjalist ja... ja põrand sellega tõusis. Kui põrand tõusis, siis reeglina ukсед ei käinud enam lahti tead noh... siis sageli lõigati ustelt alumine äär ära... vat inimene peab neid asju teadma, et kui sa neid uksetahvleid vaatad... neid ääre ukseraame vaatad, siis ta saab aru, et alumine raami osa on hoopis õhukesem. Järelikult on midagi toimunud selle uksega. Kas ta ei ole siis õigel kohal või on lihtsalt põrandat tõstetud ja uksepakule on pandud uus pakk... noh teatud ajal. Järelikult seal all siis võib olla mitu-mitu kihti põrandaid, et... kogemus peab olema! Ja nüüd vat on siis... eee kui võtad... saad aru sellest, et seal võib olla, siis kirjutad, et on vaja avada põrand. Saad aru, mis seal all siis on... no avatakse näiteks üks nurk. Reeglina on hoone kasutuses ja seal väga palju lõhkuda ei saa esiteks. Ja ei tahakski palju lõhkuda seal, sest juba see parkett võib olla väärtuslik ja võibolla tuleb see restaureerida. Iga üleskangutamisega läheb midagi katki. Ja... siis noh võibolla ühest kohast võetakse aga sealt ei pruugi veel pilti saada. Esiteks sa näed, et jah, seal tõesti on mitu kihti ja seal all on veel mingisugune laia lauaga põrand. Aga mis olukorras see põrand on? Me näeme ainult üht nurka... meil ei ole võimalik... me saaksime ainult siis täieliku pildi alumisest põrandast kui me kõik üles võtaksime... aga siis me oleme reeglina ära hävitanud selle pealmise põranda. Eriti kui on tegemist parkettpõrandaga, mis on väikestest puuklotsidest sageli koosneb ja nad on kas liimitud või on naeltega kinnitatud või on siin... see polegi nii lihtne. Kui nüüd ülemine põrand on tõesti nii halvas kvaliteedis, et seda ei ole noh võimalik restaureerida... noh ta tuleb ära dokumenteerida ja siis lahti võtta ja äkki saab seda materjali kasutada mõne teise põranda puhul. Aga kõik see... nagu otsused, et mis teha, et eritingimuste käigus ei saagi otsustada... need jäävad nagu järgmistesse etappidesse aga eks siis tekivad sageli ka vaidlused omaniku, ehitaja ja objekti autori vahel, et... ja vahepeal on toimunud riigihange näiteks... seal on nagu paika pandud, on kirjutatud, et põrand restaureerida. Restaureerimine on selline nagu...

AJ: Lai mõiste?

JV: Lai mõiste, et... et see ei ütle veel mitte midagi. Restaureerimise all sa võid ühe põranda ära võtta ja mihuke on see neist kõige väärtuslikum põrandakihistus... võibolla on kõik väärtuslikud? Nii, et noh siin peab siis kaalutlema. Palju faktoreid ja noh... meil on mitu objekti praegu, mis on töös tead ja kus see kaalutlemine on toimunud ja ei oska öelda ka, et kas see otsus alati, mis tehti, kas on see kõige parem otsus olnud. Eks see ajajooksul koorub välja. Ja vat ei raatsi ka näiteks põrandat, et lihtsalt, et ta on kulunud, et eemaldada ja uus põrand ehitada. See on see restaureerimise puhul nagu viimane variant. Aga sageli need põrandad juba kulunud nii palju ja, et 150 või rohkem aastat on ta juba olnud, et seal pole enam õieti võimalik enam puhastada ja augud on sees kõik ja... palju auke on sees ja, et parandad augu ära aga, et seal küljepealt on veel. Et see restaureerimine võiks mitte anda seda tulemust, mida näiteks omanik tahaks... aga omanik ütleb: „Ma tahan seda ruumi kasutada, ma ei saa sellist ruumi kasutada!“. Noh siin samas (*Muinsuskaitseametis*) säilitati parkettpõrandad aga peab ütlema ka, et võibolla see otsus, et vähemalt see töö, mis tehti, ei ole kõige kvaliteetsemalt läinud ja ta laguneb. Me küll säilitasime aga sellega peab üsna pea jälle tagasi tulla siia... näiteks seal seinas kohas on nüüd lapitud aluspõrand... esiteks ei ole see kandevõimeline ja need liigid seal logisevad. See tuleb lähimas tulevikus remondiga uuesti ette võtta. Ja teinekord on ka see noh... see nagu restaureerimine või... või parandamine, see on nii suuremahuline, et selle eest saaks juba kvaliteetse täiesti uue põranda, mis seda omanikku rahuldaks kõige paremini. Aga samas me oleme siis midagi sellest ajaloost kaotanud. Et igavene ei ole midagi tead. Siis peab olema selle objekti autoril nii palju seda teadmisi ja otsustusoskust, et mälestise suhtes kõige paremaid otsuseid vastu võtta, mis maksimaalselt selle mälestise väärtuseid säilitaksid.

AJ: Aga kuidas üldiselt on lähenetud: kas pigem on ikkagi originaali eeskujul põrandaid rekonstrueeritud või on neid siiski restaureeritud, et on säilitatud originaal ja on lihtsalt puhastatud ja näiteks vahatatud? Milline see üldine tendents on olnud?

JV: No mälestise puhul me proovime ikkagi säilitada olemasolevat ja teda siis... ütleme, et remontida. Restaureerimine on jah natukene lai mõiste aga noh ja remondime ära ja sama põrand käib nagu edasi lihtsalt. Kas ta siis... tõesti... kas lihtsalt parandatakse ja siis laudpõranda puhul värvitakse või parketi puhul, kui on tegemist paksema parketiga, mis on nagu liistudena kokkupandud omavahel. Parketi puhul ta vanasti ikkagi lihviti üle jah aga noh... iga lihvimisega võtab ta ühe osa puitu maha, et ega lõpmatuseni ei ole võimalik lihvida, et ühel momendil on ta lihtsalt kulunud ja aluspõrand tuleb välja. Et ükskord tuleb ikkagi see asendada. Ja võibolla, et kui tahad ajalugu säilitada, et siis võiks proovida kuskil nurgas seda põrandat eksponeerida. Aga, et enamus sellest käidavast põrandast tuleb ikkagi asendada. Eriti kui ta on veel

intensiivses kasutuses. Võibolla on tegemist mõne siukese ruumiga, et inimesi noh seal vähe käib, siis peab ta ka kauem vastu. Ja siis noh nagu selle otsustamise lükkame siis järeltulevatele põlvedele. Võibolla on nemad targemad ja võibolla on ka vahendid paremad mingisugused... aga, et meie oleme täitnud... me oleme säilitanud selle ja hoone on ikkagi... ja elu on seal sees ikkagi. See oleks ikkagi parim selle asja juures.

AJ: Aga kas olete teadlik, et kui seda ajaloolist põrandat ei ole alles ja, et äkki on mingisuguste vanade interjööri fotode järgi taastatud mingeid põrandaid? Olete kokku puutunud või tuleb midagi meelde?

JV: Seda on tehtud tegelikult... vähemalt... eee... ei tule praegu meelde. Projekte on küll tehtud, et vanade fotode järgi on proovitud näiteks parketi mustrit... nagu taastada. Seda on küll tehtud ja ilmselt on ka ellu viidud. Sageli on sellised tüüpilised variandid nagu korvipunutus või... ja kui sa selle noh vana foto järgi saad kätte, siis on võimalik analoogne uuesti nagu teha. Aga ikkagi, eks ta ole uus põrand siis... vat mis ta siis on? Restaureerimine või? Või on ta lihtsalt ajaloolise põranda uuesti tegemine? On see ka restaureerimine või? See on ka sihuke...

AJ: Jah, see on küsimus...

JV: Jah... (*naerab*). Jah vaata, seda terminoloogiat meie konserveerimise ja restaureerimise puhul peaks täpsustama. Sellest saavad inimesed nii erinevalt aru. Ja tänu sellele on objektidel ka nii palju pahandusi selle pärast, et mis ikkagi see sõna „restaureerimine“ tähendab? Kõige lihtsam on sinna kirjutada projekti lihtsalt sisse: „restaureerida, restaureerida, restaureerida“. Ja lahtiseletamine, see jääb siis töö käiku ja sageli see... seal tekib siis juba pahandusi esiteks ka näiteks riigihanke puhul kui näiteks ehitaja ütleb, et mihukese raha eest ta selle objekti teeb, siis hiljem tuleb välja, et tema sai hoopis teistmoodi aru. Seda sõnast „restaureerimine“. Et ei, et tema ei ole nõus sellega enam nüüd, kui tal oli võimalik küsida enne seda kui ta hanke, oma pakkumise tegi. Tal oli võimalik küsida aga noh... on küsitud ka, et lahknevusi ei tekiks. Mida rohkem on projektis lahti seletatud ikkagi, seda parem on tead. Aga noh nagu kõik projektid tehakse ka kiirustades... ja alati on tähtajad ja siis kipuvad nad sageli, need samad põrandad kipuvad olema lihtsalt ühes tabelis. Lihtsalt on kirjutatud, kus on lagi, seinad ja põrand... ja seal on üks sõna: „restaureerida“. Kogu lugu.

AJ: Aga kui interjööris ei ole säilinud nii ajaloolist põrandat ning pole ka mingisugust teavet fotode näol, mis põrand ruumis on olnud, et kuidas toimus sel juhul põranda valik? Ja kui näiteks soovitakse sinna valida parketti, siis mis alusel siis see parketimuster sinna valitakse? Kas on lihtsalt mingi kataloogi kaup või see on arhitekti poolt joonistatud?

JV: Noh, ajaloolise hoone puhul võibolla ei ole kõige sobivam odav laminaatparkett sinna panna. Et kui me ikkagi seda restaureerimisprintsipi tahame noh nagu jälgida, siis kui ei ole säilinud ajaloolist põrandat... siis ikkagi nihukeseid otsuseid tehakse ikkagi analoogiate põhjal. Esiteks vaadatakse, kas see olemasolev põrand, mis võibolla on küllalt hiline, et kas see on eksploatatsiooni kõlbulik. Kui tema... võibolla näiteks ta ei ole ajalooline aga ta on käidav täitsa, siis kas teda on vaja vahetada üldse? Las ta siis käib veel. Oma aja kulub ära. Võibolla siis on õige. Või noh... kui ta lausa... noh näiteks mingisugused interjöörielementide jäljed... stuki jäljed... või või maalingud või seintelt ka mingisugune nihuke paistab silmapaistev interjöörilahendus, kui need otsustatakse restaureerida, siis vaadatakse, et näiteks põrand on mingisugune aastal 1950.–60. võibolla seal kitsast lauast, küllalt nigel materjal, halvasti tehtud noh nagu ta ei ole... ta on käidav küll aga noh ta on esiteks... ta ei ole hooldatav ja palju on puruks seal ja võibolla on keegi seal puid lõhkunud ahju juures talvel ja siis tuleb see otsus teha. Et mis siis selle põrandaga edasi teha? Ja nüüd siis kui see autor-arhitekt... tema ülesanne oleks siis nüüd analüüsi teha nüüd, misuke põrand seal siis võis kunagi olla. Kui me hakkame nüüd uut põrandat tegema, siis oleks kõige õigem sinna tagasi teha midagi, mis seal võis olla kõige tõenäolisemalt. See ongi siis järelikult natuke analoogiaid otsida. Et umbes sama stiiliga või sama ajastu või sama perekond või... perekonna mõisad, mis... vaadata teistes ringi, et kuidas seal on need asjad lahendatud. Ja siis tuleb see otsus nagu vastu võtta... ja kui see on, no ütleme ka hoone omanikule... rahakotile ei tee liiga... siis võib see otsus vastu võtta ja ehitadagi selline põrand, et... noh, siin on selline oht ka, et noh eks iga arhitekt tahaks ka midagi uhket ju teha. Et kas, võibolla mingisugust silmapaistvat näiteks kujunduslikku põrandat, et kas seal ikka kunagi on seda olnud? Võibolla on seal lihtne laudpõrand olnud? Et ta peaks siis kuidagi analüüsima... meil oli kunagi oli, kui oli instituut... Kultuurimälestiste Instituut oli nõukogude ajal, siis oli meil restaureerimisnõukogu. Ja nüüd kui autor-arhitekt nagu oma projekti tegi, need põhivisioonid, siis ta pidi need ära kaitsma seal restaureerimisnõukogus, et miks ta selliseid lahendusi ette võttis. Ja vahel tead öeldi ka: „Teil pole asjasse süvenetud... et ei ole küllalt, et mis sai välja pakutud, et see võib küll tore olla aga selles hoones pole ilmselt niisugust asja kunagi olnud! Te ei suuda meid veenda! Kas Teie lahendus, kas see on ikkagi kõige õigem?“ Ja siis läks see noor arhitekt tagasi ja nägi veel hulk aega vaeva tead oma projektiga ja tuli siis uuesti ja kaitses oma lahenduse ära. Või muutis siis seda. Et see peab läbi mõtlema tead. Aga kõik on... neid faktoreid on nii palju, kaasaarvatud omaniku rahakott.

AJ: Aga kui ma olen mõisates objektidel käinud, siis ma olen päris mitmes mõisas näinud, et paraadruumidesse on põranda keskele tehtud mingisugune kas tähe- või kompassimotiiv.

Näiteks mul tuleb kohe meelde, et seda on tehtud Sakus ja Mäetagusel. Ma tean vähemalt viite veel. Et niipalju kui ma olen neid fotosid vaadanud interjööridest ja saanud ja... ja ise olen läbi käinud, siis tähe- ja kompassimotiivi olen ma leidnud ainult ühes mõisas.

JV: Originaali või?

AJ: Originaali jaa. Et kuidas selle motiivini on üldse jõutud, et kas see on nagu ka mingi tellitav või see on lihtsamini kättesaadavam või kuidas on selle motiivini jõutud? Ajalooliselt ei pruugi see kõige õigem olla.

JV: Raske öelda! Ma isegi... ma olen näinud jah selliseid motiive! Aga ma tahaks loota, et ikka kui arhitekt selle valis, et ta kuskilt ikka kas siis vana foto pealt või ta leidis kuskilt teisest analoogsest mõisast selle. Et siis peaks... et kui on aruanne selle töö kohta esitatud... pean ütleva, et paljude objektide puhul, eriti nõukogude ajal, aruanded puuduvad ja meil... me ei teagi, et miks just selline lahendus nagu tehti. Aga... aga samas võib ka mõelda sellele, et tegelikult, et kõik mis on noh parketi puhul sirgjooned, et need on noh tänapäeval masinaga lõigatavad, väga keeruline ei ole. Geomeetiline kompositsioon... aga kõverjooned, neid on tunduvalt raskem nagu üldse... neid on ka olnud... sihukesed parketimustrid. Võibolla tänapäeval näiteks noh on võimalik joonised masinasse... puidutöö masinasse ja need teevad selle välja ja suurepäraselt jookseb kokku. Aga kui käsitsi seda kunagi joonistati, pärast seda pidi nagu ka käsitsi selle välja voolima lausa tead, et... et siis see ei olnud kõige kergem töö. Tänapäeval ju tikandid tehakse ju ka... kõik ju masin teeb! Aga kunagi tehti käsitsi! See on nagu sama ju...

AJ: Aga võibolla on need tähemotiivid mingi Venemaalt tulnud eeskuju, sest kui ma olen Vene mõisate pilte vaadanud, siis teatud mõisates seda tuleb ette. Et võibolla on siis vaadatud naabrite mõisapärandi poole ja äkki sealt mingisugust šnitti võetud? Sest ma tean kindlalt, et Saku mõisa puhul, et ühes peasaalis, kuhu see täheke on pandud... et ühe interjööri vaate peal seda tähte kindlasti ei olnud. Aga, et üldist seda taustmustrit on jälgitud aga lihtsalt sinna keskele on pandud see täheke. Et võibolla on see niisugune mõte, et teha põrandat lihtsalt „uhkemaks“ või „ajaloolisemaks“?

JV: Noh, ma arvan, et Venemaal, mis on need noh klassitsistlikud mõisahooned... need on ikkagi Lääne-Euroopa mõjutused! Et kõik, mis on koha peal nagu kohanenud. Noh Peterburi ise... et eks ta jõudis peegeldusena tagasi ka Eestisse. See Saku just kaa. Need mõisnikud ju käisid omavahel läbi ja kasutasid sageli neid samu... samu meistreid... nii arhitekte kui ehitusmeisterid. Et just neid motiive on korratud nagu, et... et ja sellepärast võibolla need

töökojad, kes... kes neid tootsid, et pruukinud Eestis olla. Ta võis Peterburis olla... ta võis kuskil Saksamaal olla. Ega see pöranda siia toomine ei olnud ületamatu raskus tead. Neid võis juba 19. sajandil lausa kataloogidest tellida ju tead. Et nad vaatasid, et: „Oi näe, nii tore, näe – naabril on selline, ma tellisin kaa!“ Tulid kohale ja panid selle ära tead... võibolla mingisugune paar nädalat tööd ja oligi...

AJ: See kataloogide teema on küll huvitav. Ma ei ole ise mingisugusele materjalile jälile jõudnud, et pörandate katalooge oleks olnud aga...

JV: Ma usun, et parkettpörandate kohta need nagu on... ilmselt on olemas tead nagu muude igasuguste asjade kohta on igasugused tsaariaegsed kataloogid. Ka need... siin tuleb lihtsalt ilmselt proovida palju neid on võimalik netist... kuigi ma usun, et neid on... kuigi eesti materjalide hulgas seda ilmselt ei ole. Aga kas siis vene või... vene materjali hulgas või Lääne-Euroopas tead, et... isegi tänapäeval on imeasju, mis võib leida netist... guugeldades!

AJ: Seda tuleb täpsemalt uurida jah!

JV: Jah!

AJ: See on väga huvitav!

JV: See on väga huvitav teema jah!

AJ: Aga kui minna konkreetselt objektide põhiseks siis kas Te olete olnud vahetult ka mõne pöranda restaureerimise juures? Et siis kokkupuutunud ka pörandate konstruktiivse poolega? On Teil äkki mingisuguselt objektilt jäänud meelde mingi pörand, mis on Teid üllatanud oma üleehituse poolest näiteks?

JV: No ma olen nii neid projekte näinud nende pörandate... pörandate projekte ja olen ka teostust näinud. Olen sihukest rahuldavat teostust näinud ja olen ka väga viletsat teostust näinud! Ja olen neid ka pildistanud ja proovinud selgusele saada, et miks need asjad teinekord noh ei õnnestu. Aga ei õnnestu sellepärast, et inimesed ei tee südamega tööd tead. Et üks parketimeister, tema töö peaks olema ikkagi selline, et kõrvalt inimene ei saa öelda: „Et kuule, su töö ei ole täpne!“ Ma olen kuulnud nihukest ütelist, et parketipanija... et ma ütlen: „Et kuulge, teil on ju siin läheb ligi ju pool sentimeetrit muster näiteks viltu! Nurgad ei ole teil õieti!“ Ja ta ütleb: „Jah, saag natuke logiseb!“ Noo, see ütleb ju kõik tema kohta! Kui tal juba tööriist ei ole korralik, miks sa siis sellise tööriistaga tööd teed? Esiteks oled sa hea puidu ära rikkunud... hulka head puitu ära rikkunud oma logiseva saega ja sa oled selle ära pannud ja tahad seda meile maha müüa tead... seda tööd nagu! Kui sa oled ühe töö tegija, siis mina arvan,

et tuleks seda tööd teha nii palju entusiasmiga, nii palju korralikult, et keegi ei saaks sinu kohta öelda halvasti. See oleks väga piinlik kui ma olen parketimeister ja mulle öeldakse „kuule, sa teed viletsat tööd!“ Eriti kui sa teed uut parketti ja selle teed viletsalt! Sul on ju kõik võimalused, et valida hea materjal, et valida tehnoloogia õige. Aga selle parketi puhul võimalusi eksida. Esiteks liim, mida kasutati. Noh tänapäeval ju väga palju soontega enam parketilippe ei ühendata, vaid hoopis liimitakse aluse peale... vineeraluse peale liimitakse ja kui see liim siis ei pea ja need lipid hakkavad lahti tulema või... või kui nad hakkavad mängima näiteks niiskusega üles kaarduma, et seal käies sul jalg taha jääb sinna kuskile, no siis on asi ikka päris hull ikka. Siis mõtled, et see inimene peaks oma töö lõpetama. Või kui sa eksid ühe korra, siis tuleks see uuesti üles võtta ja uus põrand teha oma kuludega, kui sa midagi sihukest korda saadad! Aga mitte pugada põõsasse ja jätkata samas vaimus! No kahjuks on meil need... neid tegijaid, kes ei vastuta oma töö tulemuse eest. Ja noh, kohtus käimine on üldse küllaltki vastik asi. Ega keegi ei taha kohtusse minna... ükski omanik või... kui vähegi võimalik, siis mitte! See kestab kaua ja võtab kõigilt ikka hulga energiat ja...

AJ: Ja raha.

JV: Ja raha! Ja tulemust kunagi ei tea, et mis sealt nüüd tuleb, et kelle kasuks see võib tulla ja... nii, et see kvaliteet on meil ikkagi üks põhiküsimus üldse restaureerimises! Inimesed, kes tegelevad, nad ei ole omale noh neid kitsaid valdkondi, ei ole seda asja selgeks teinud! Lihtsalt teevad seda tööd aga ei tee seda tööd noh süvenenult. Ja see töö ilmselt ei meeldi nendele. Nad lihtsalt teenivad oma leiba.

AJ: Me varem rääkisime ka juba sellest teemast aga ma igaks juhuks tulen selle küsimuse juurde tagasi. Et kas on mingi kirjutamata reegel ka, et millal hakatakse puitmaterjali välja vahetama? Et kas on mingi kindel millimeetrite arv peab parketilipp paks olema, et teda võiks lihvida? Et kui parketipind on terve ja pragudeta aga pind on veidike ebatasane, et millal see otsus tuleb, et see tuleb ära vahetada? Et seda enam kasutada ei saa?

JV: Eee noh, väljavahetamine... noh see on ikkagi minumeelest ikkagi üks viimane asi. Et kui vähegi annab seda edasi lükata, et kuni annab taluda seda isegi seda kulunud põrandat... noh siis oleks hea edasi minna ikkagi tead! Aga no ühel momendil ta ekspluatatsioon... ta lihtsalt tekitab palju probleeme ja ta ei ole enam käidav ja kasutatav. Et siis on kas siis saab seda remontida, sest käimine või mis üldse kulutab... see on tavaliselt... põhikäiguteed, need kuluvad kõige kiiremini ja sealt... ja seal on see parkett kulub ka ära kõige kiiremini. Aga kuskil seinäärtes ja mööbli all tavaliselt ei kulu. Et siis nagu see, mis on nagu ette võetud näiteks Hiiu

Suuremõisas, on proovitud remontida need... ütleme need kulunumad kohad. Et see ei pruugi kõige kvaliteetsemalt ma mõtlen... noh, et kõige parema tulemusega tulla, sest seda näeb ikka... seda parandamist. Ühele võib see meeldida, teisele mitte. Aga... aga ma arvan, et... et kui ikkagi, et kui säilib üle poole põrandaga ikkagi originaalis... et minu arvates oleks siis mõistlik, eriti kui tegemist on ikkagi noh vana põrandaga nagu seal Hiiu Suuremõisas ilmselt on tegemist ikkagi oma 150 aastat vana parkettpõrandaga. Kui me suudame seda veel parandada ja järgnevatele põlvvedele seda edasi viia, siis me oleme võibolla oma ülesande täitnud. Ja need kes, ütleme noh... need inimesed, kes nüüd nagu imetlevad seda hoonet, saavad ka aru, et ta on nagu parandatud ja restaureeritud aga see on originaalpõrand. Nad näevad seda kunagist... kunagist tööd ikkagi, mis moodi see on tehtud. See on omaette väärtus. Ma nii väga lihtsalt ei läheks selle lihtsalt selle väljavahetamise suunas. Eee... reeglina ikkagi see materjal... ega seda palju kasutada ei saa tead. Me võime küll oma südame rahustuseks öelda, et ta ladustatakse ja hoitakse aga üsna suure tõenäosusega... kus meil neid hoiuruumi niiväga on? Me võime teda küll kuskil hoida aga lähevad ajad mööda ja siis keegi leiab, et ei, seda ruumi saaks kuidagi paremini kasutada. Ja siis ta visatakse veel nagu halvemasse kohta ja kuni ta läheb siis paremal juhul kütteks noh. Või noh kui keegi tahab seda vana puitu kasutada. Ma ei tea... igasugusteks otstarveteks kasutatakse... kuni selleni välja, et lapsed maalivad midagi peale sinna ja... nende lippide peale midagi. On võimalusi. Näiteks oli Mooste mõisa sellest kiltkivist katus, mis maha võeti ja katuseplaatidele maaliti ja tehti suveniire. Midagi joonistati või maaliti peale... need on ikkagi ajaloolised elemendid! Sama võib muidugi ka sellega aga siis peab ta olema lootusetult läbi noh... ikkagi tead et, see on... et selle põrandaga remontimine läheb ikkagi kordades kallimaks kui uue põrandaga tegemine. Et ei saa... lõpatuseni ei ole võimalik. Lõpatuseni ei ole üht riiet ka võimalik kanda!

AJ: Aga kui üht põrandat hakatakse restaureerima või pannakse uus põrand, kuidas kasutatakse ajalooliseid töövõtteid?

JV: Eem, noh parketi puhul ütleksin, et ega väga palju ei jälgita. Kunagi oli see parketi tehnoloogia teine. Siis tehti noh ikkagi käsitsi. Aga tänapäeval ikkagi masinad teevad jah... ja tänapäeval on lihtsam see asi. Vanasti ikkagi tead kõik need omavahel kokku liita need tahvlid ja... kui vaadata ja mõõta neid, siis nad ei ole ühesuurused. Ja järelikult oli seal ikka tohutu töö sellega. Tänapäeval masin paneb mingi, mingi kümnendiku millimeetri täpsusega, asi on ikka kõik nii paigas, et ta peaks kokku minema nagu lego. Lausa, et lõbus panna tead. Kui alus on ka veel sile, siis ei peaks nagu probleemi tekkima tead. Ainult, et siis korralik liim ja mis on tõesti noh... tunnustatud. Ja muidugi ei kasutata enam sama liimi ka. On efektiivsemaid liime

kaa. Järelikult, et kõike seda vana tehnoloogiat ikka me ei kasuta. Vanasti oli ikka kondiliim rohkem. Kondiliim on ka nii, et kui ta vett saab või näiteks radiaatori mingisugune uputus tuleb eee... siis on ta lahti ka. Leotab lahti kõik. Aga võibolla see, et mingisugune tänapäeva liim... see peab võibolla paremini vastu.

AJ: Aga kuivõrd levinud on selline teema, et aluspõrand lausa betoonist valatakse?

JV: Seda on ka tehtud! Eriti ütleme igasugustel soklikorrustel või võlvide all või... või, need valatakse ka betoonist ja laotakse juba betooni peale ja kleebitakse neid. Seda on ka tehtud. Alla pannakse teinekord ka küte ja betooni sisse ja... aga noh, see on jälle, et kas seda restaureerimiseks nimetada, või mitte? See tahaks nagu arutelu ja juba terminoloogias, et mis... kuidas need õigemad mõisted oleksid, sellise puhul tead.

AJ: Aga taoline betoneerimine ei ole ju väga levinud?

JV: No seda on tehtud just uute põrandate puhul. Et siis reeglina vana põrandat ei kasutata ja sinna tehakse täitsa uued lahendused. Need on tänapäevased lahendused, ta näeb ainult väliselt välja nagu... nagu oleks... parketimustreid või seal isegi teha... aga ta on ikkagi ta on ikka uus põrand. Meenutab ajaloolist.

AJ: Aga kui me vaatame täiesti uute parkett- või laudpõrandate materjali, mis pannakse ruumidesse, kus pole mingit ajaloolist põrandat säilinud, et kuidas te hindate nende kvaliteeti?

JV: Noh, vat see kvaliteet... keegi peaks selle puidu kvaliteeti süvenema... et esiteks eee... missugust... missugust puiduliiki... missuguseid puiduliike on üldse kasutatud meil. Et... kas need on siin kohapeal tehtud või on sissetoodud. Ilmselt on osa ka sisse toodud, sest meil ei ole siin sellist puitu... nihukeseid... must puu lausa tead ja punane puu ja neid kalleid puiduliike eksporditi... või tähendab... imporditi! Eee et... ja teiseks eee see kvaliteet. Esiteks, et millal see puu on nagu maha võetud, mis ajal. See on jälle omaette ooper, millal, et eee... puit ühesõnaga oleks nagu magavas või surnud seisundis. Kuidas ta on kuivatatud, et kas ta on kiirkuivatist või... vanasti öeldi, et parkett peab ikka mitu aastat... parketmaterjal pidi seisma ja noh nagu rahunema tead, et seda saaks kasutada. Ja selle kuivatusega üldse noh... kiirkuivatusega on nihukeseid... ei pruugi see ennast võibolla päris õigesti hõlmata. Ta tuleb kuivatist ja pannakse põrandale ja hiljem hakkab toimuma... hakkab mängima nagu ja tulevad praod vahele ja... aga raskem probleem on muidugi see paigaldamine. Et misuke peab olema see õhuniiskuse sisaldus ruumides, kui teda paigaldatakse. Sageli ehitusprotsessis see ei pruugi kõige õigem olla. Siin näiteks kuuled, et ehitaja, ta näiteks ei taha raha kulutada selle peale, et kütta hoonet ja... ja

riskib ja paneb selle hoopis suurema niiskuse sisaldusega põrandale. Ja pärast kuivavad sinna praod sisse. Need on need ohud. Või teine lugu, et kui pannakse jälle põrand ja talle ei jäeta pragusid ümber seinte, siis ta võib jälle suvel kui õhuniiskus on näiteks suurem, kui ei kõeta, siis ta hakkab paisuma ja kerkib kuskilt keskkoha pealt ülesse. On ka selliseid põrandaid olnud, kus tead lihtsalt tekivad... sa käid nagu üle kütürude. Et need asjad... üldiselt põrandategija peaks oma tööd tundma. Aga peab ütlema, et ei ole alati nii!

AJ: Aga selle materjali suhtes kaa, kas kasutatakse näiteks tamme, saart? Kui tehakse näiteks väikese intarsiamotiiviga põrandaid... ajalooliselt kasutati pähkli, mahagoni või kaske selliste asjade juures, et kas pigem nüüd tehakse siis termotöötuse abil need või kasutatakse ikka väärispuitu kaa?

JV: No, vat see ei ole... ma ei ole selle ala ekspert, kes ütleb. Ma tean, et kasutatakse saart ja tamme... võibolla kaske ka mingil määral. Aga ega palju siit ei olegi palju võtta. Ülejäänud on eksporditud ja palju tuleb ilmselt kuskilt idamaadest. Ja me ei teagi, kust ta pärit on... noh ja sageli odavamalt kui kohapeal on võimalik seda meie tamme hankida.

AJ: Kas põrandate restaureerimisel on ka mingisuguseid kaasaegseid nõudeid, mis käivad põrandate kohta, mida tavaliselt jälgitakse?

JV: Tuleks vaadata RYL-i... mis on põrandate restaureerimisel... seal on oma nihukesed nõuded nagu, et palju seal tohib tohib olla, et mis on veel vastuvõetavad... neid peaks nüüd tegelikult nüüd näiteks kui tehakse omaniku ja ehitaja vahel leping, peaksid need asjad olema kindlaks määratud, et pärast ei tekiks vaidlusi... palju tohivad need... no ütleme projektist möödaminemised, palju see võib olla, et... kui juba asi ei ole enam talutav. Muidu ehitaja proovib muidugi oma tööd kaela määrada.

AJ: Aga need on siis kuskil kirjas need tingimused?

JV: Minu meelest peaksid need olema RYL-is kirjas olema. Kunagi vist olen vaadanud isegi.

AJ: RYL– see on mis asi?

JV: Need on normid, mis on Soome päritoluga. Meil ei olegi neid välja töötatud neid õieti selliste peensusteni (*otsib internetist linki*). Ma kunagi vaatasin neid... aga Ehituskeskusest!

AJ: Okei, ma vaatan sinna!

JV: Teate kus Ehituskeskus asub? See on Kaubamaja taga seal see suur Projekteerijate maja.

AJ: Okei, ma uurin selle välja!

JV: Ehituskeskusest, sealt saate neid materjale! See on... ma ei tea, kas ta netis ka on. Vaatame kohe. Näed, nii kirjutatakse „RYL“!

AJ: No selle saab netist vist kätte, peab guugeldama veidike.

JV: Näed, siin on RYL 2006. No siit leiab neid. Nendega tuleks tutvuda tegelikult.

AJ: See on väga hea, et see välja tuli.

JV: Mhm.

AJ: See on oluline mulle. Eks ma siis vaatan sealt täpsemalt.

JV: Jah, et missugused on need täpsemad nõuded uute põrandate puhul. Restaureerimise puhul on need asjad natuke küllaltki tunnetuslik ja siin tekivadki vaidlused teemal, et ehitaja saab ühte moodi aru, arhitekt-autor teistmoodi ja omanik kolmandat moodi. Et need ei ole paigas ja neid on üldse raske paika ajada.

AJ: Ma küsiksin veel sellist asja ka, et kuidas lahendatakse küte, soojustus ja kanalisatsioon ning tegelikult ka ventilatsioon nendes ruumides, kus on ajalooline põrand säilinud? Et kas see veetakse ikkagi kuidagi põranda alt konstruktsioonist või käib see kuidagi teistmoodi?

JV: Kahjuks jah, sageli lõhutakse põrandaid! Ja isegi... isegi näiteks nüüd kui tahetakse püstikut läbi viia, siis lõhutakse auk sisse tead põrandasse, kust on toru vaja läbi viia ja siis lõhutakse sealt ja veel puuritakse. Lihtsam on kui puuritakse... tänapäeval on tegelikult puurid olemas... on võimalik läbi puurida aga sageli on see nii robustne, selle pärast, et seda tööd teevad need vee... kanalisatsiooni mehed ja nemad sageli ei... ei ole tegevusluba ja... ja neil pole nendest väärtustest ettekujutust tead ja väga robustne on see asi tead ja. No samamoodi nagu lagedest, stukklagedest viiakse torud läbi ja see on nii nagu jumal juhatab, et nad näevad päris hullud välja. Tegelikult kui hoonesse pannakse sisse keskkütet või ventilatsiooni... tegelikult peaks kaasatud olema arhitekt, kes need läbi mõtleks, et kus saab läbi ja kuidas ta seda mälestist kõige vähem rikuks. Mul on näiteid selle kohta olemas, et kuidas on rikutud ja noh... pärast võime pilte vaadata!

AJ: Praegu tean, et restaureerimistööd toimuvad praegu Suuremõisas ja Väänas, kus sai vist valmis...

JV: Valmis ei ole kumbki!

AJ: Ei ole kumbki? Okei. Aga igatahes, kas Te olete rahul sealsete põrandate restaureerimistöödega?

JV: Eeeeem... ei... ei ole päris rahul, et seal on palju probleeme! Ja esiteks ilmselt on toimunud alapakkumised. Tähendab, et ehitaja tegi liiga madala pakkumise, liiga vähe küsis raha tööde eest ja nüüd ta on hädas. Selle raha eest töömeest peale panna... töömees jääb nälga! See töömaht on ikka niivõrd suur, et nad alahindasid seda tööde mahtu! Ja siis kipub tavaliselt kvaliteet kannatama. Nende töödega ma kahjuks ei ole rahul. Aga vaata sihuke, kus on... kus on tähtajad ja kus on ka, eriti kui on tegemist veel välisrahadega ja, et nüüd panna töö seisma ja öelda, et ei, tuleb hoopis vahetada ehitajat ja rahad on kulutatud ja see kes nüüd pakkumise teeb... siis seda raha enam noh ei pruugi leida. Et tuleb ikkagi kuidagi see asi ära lõpetada! Vahel tuleb tunnistada, et asjad ei lähe kõige paremini kui oleks tahtnud. Rasked objektid ja kahjuks toimuvad meil pidevalt need riigihangetel toimuvad alapakkumised. Ja restaureerimise puhul on see küllaltki hävitav see alapakkumine, et siis kannatab reeglina kvaliteet.

AJ: Aga siis kannatab ainult töötaja poolne kvaliteet või ka siis materjali kvaliteet?

JV: Kõik kannatab! Sellepärast esiteks kasutatakse odavamaid materjale, mida odavamalt saab ja... ja kasutatakse ka odavamat töömeest. Noh, et... kõik see kannatab! Et teine võimalus on lihtsalt, et ehitaja tunnistab pankrotti ja pole selle raha eest suuteline objekti lõpetama. Aga see tähendab sageli kohtus käimist ja aastate pikkust protsessi. Ja ehitus jääb seisma ja ruume ei saa kasutada noh... pikka aega kui lõpuks on kohus läbi ja, et... see on halvim, mis saab juhtuda. Aga mis... mis me siis teeme? Kui ruume ei kasutata, siis kütta ju tuleb ja kes siis selle kütte kinni maksab? Sa võid ju küll öelda: „Jah, ehitaja on süüdi, tema maksab!“. Aga kui ehitaja läheb pankrotti, siis ei ole kuskilt seda raha võtta. Et head lahendust sellel ajal ei olegi. Tuleb mingi vähem kahju tekitav lahendus leida.

AJ: Ma käisin Väinas kohapeal ka ja kohtusin Nele Rohtlaga ja me rääkisime sellest peasaali parketist, mis oli algupäraselt sellise uhke kujundusega.

JV: Jah!

AJ: Ja, et nad ei kavatse praegu seda taastada. Sellest tegi üks Tartu Kõrgema Kunstikooli tudeng oma lõputöö, et ta osa põrandast restaureeris ning hiljem eksponeeritakse see...

JV: Jajaa!

AJ: Nele Rohtla ütles ka sellise huvitava asja, et lisaks sellele, et raha ei ole, ei ole ka taoliste oskustega meistrimeest kuskilt võtta. Kuidas Te hindate, et kas meil sellel alal on tõeliseid

tegijaid, kes suudaksid hakkama saada sellise keerukama pörandaga, mis läheks ajaloolisse hoonesse?

JV: No, mõni vana meister võibolla oleks tead. Aga... see nõuab ka suurt raha. Selle objekti riigihankel seda raha ei ole. Lihtsalt... et see ehitaja on isegi, tundub, et küllalt hädas praegu, et noh üldse seda objekti praegu ära lõpetada. Ja teiseks on juba seal juhtunud see, et kool on sisse toodud ehituse keskele tead, et... et praegu uhket parketti küll ei... kuigi see oleks uus parkett praegu sinna. Ma arvan, et see jääb tulevastele põlvedele kunagi teha, sest joonised on olemas kõik ja siis kui tulevikus raha on...

AJ: Aga põhimõtteliselt, kui raha oleks, siis oleks ka tegijaid?

JV: Noh, ma arvan, et kui raha on, siis kui isegi Eestis ei ole nihukest head tegijat, siis... siis on neid võimalik saada. Ma arvan, et isegi Peterburist või... või Saksamaalt või Prantsusmaalt või... ma arvan, et ega maailmas tegijate puudust ei ole. Pigem on raha taga, et see maksab lihtsalt nii palju. Aga eks meil oleks ka tegijaid, kui oleks tellimusi, siis inimesed hakkaksid end selles suunas arendama. Ja lõpuks siis sealt tulevad lõpuks välja meistrid, kes võivad ka teistele teha aga ennem peavad tellijad olema, kes oleksid nii rikkad ja tahaksid nihukest kvaliteetset asja. Aga kui otsida, ma arvan, et leiab tegijaid. Ennem peab olema omanikul soov, et ta tahab sellist kvaliteetset asja saada. Peab raha lihtsalt välja käima.

AJ: Aga kas muidu on varasemalt ka välismaa meistrite poole pöördutud?

JV: No, meil on ikka suht raha puudus ikka. Aga näiteks Keila-Joa puhul toodi ikkagi väljast sisse. Siin peab omanikul ikka rahakott olema siis. Ja ta tahab head kvaliteeti saada ja tal peab olema ka eksperdid, kes kohe ütlevad kui noh... ka see kes väljast tuleb, ei pruugi ju kõige parem olla... aga noh... aga siin peavad... vanasti oli ka soovitus kõige tähtsam asi. Et keegi soovitas: „Sina teed head tööd!“. Ja siis kui keegi teeb halba tööd, siis ta visati kohe sealt tsunftist kohe... emba-kumba, kas ta parandas oma töö ära, tegi ümber või tegi uuesti kõik eksju, sest muidu heideti sellest tsunftist välja ja öeldi: „Vaata, mis sa tegid!“. Siis see levib kulutulena ja nii peaks tegelikult olema ka meil, et kui keegi saadab midagi halba korda, teeb midagi nii halva kvaliteediga, siis peaks tegelikult kohe heidetama välja näiteks nende parketitegijate seast. Aga meil kahjuks läheb ta teisele objektile, et kui ei ole sind ikka tead otseselt kohtuga süüdi tunnistatud, siis sa võid uuesti... läheb jälle uuele riigihankele või... või... või...

AJ: Aga milliste mõisate pörandaid Te peate headeks näideteks ja mis on halvad näited? Tuleb Teil äkki midagi pähe? Keila-Joast oli meil juttu küll aga äkki on veel...

JV: No head näited on seal kus originaalpõrand säilitatakse koos oma kuluvusega ja... minu meelest kas see mitte ei olnud isegi Esnas näiteks tead. Olete kunagi käinud seal?

AJ: Ma ei ole sees käinud aga ma tean, milline ta on.

JV: Ta on väga huvitav ja seal on püütud maksimum säilitada ehedal kujul. See on ikka kõige etem. Kilti said ka mõned põrandad, mis ei... mis ei lihvitud üle, vaid prooviti säilitada see pind kaa. Et need hilisemad värvikihid võeti maha aga see pind kõik säilis. Lihvimine ikkagi kahjustab seda ajaloolist kihistust. Et ega ma ei... ei olegi... ma isegi... ei tulegi kohe meelde, et ohh, see on nagu kõige parem, et mis tähendab restaureerimist. Ma võin pärast pilte näidata, et mis mulle on natuke meeldinud. Aga ütleme nüüd, et ühel objektil on kõik on nii, et hästi nagu... kohe ei tule meelde tead.

AJ: Ma natuke puudutaksin seda nõukogude perioodi ka, et kui näiteks võrrelda praegust aega ja nõukogude perioodi, kas tuleb midagi välja, mida tehakse nüüd erinevalt kui tehti siis põrandate puhul?

JV: Noh, nõukogude ajal ikkagi tegelikult üsna tihti see laps kippus pesuveega välja minema noh. Väga armastati, et kui raha oli, et siis ikkagi kohe see vana põrand minema ja uus asemele ja... ja... ja... ja siis sageli jättis soovida... soovida see ehituskvaliteet kui ka materjal ja viimistlus... ja viimistlus, et see mis pandi sinna kuskile no ütleme 30 aastat tagasi, nüüd on ta ikka nii vilets, et tuleb uuesti välja vahetada tead. Et ma arvan, et me oleme palju edasi arenenud sellest ja, et ka põhimõtted on nagu arenenud, et kuidas... et... et... vanasti ei pööratud põrandatele... vanadele põrandatele tähelepanu, et neid säilitada ja noh isegi selleni, et seda pinda säilitada, seda kuluvust ja... üldse väga vähe mõeldi sellele tollel ajal. See on alles hiljem tekkinud nihuke, ütleme restaureerimisgurmaanlus.

AJ: Aga kas poolakate restaureerimine puudutas kuidagi näiteks ka põrandaid, mõisate põrandaid?

JV: Ei nad mõisatega minu teada ei tegelenud. Tallinna vanalinnas siin rohkem. Mul ei olnud palju kokkupuuteid nendega. Aga ma arvan, et me ise oleme nõnda palju edasi arenenud, et see, mis siis tehti, et seda me enam nii ei teeks tead. Ei ütleks, et see nüüd nii särav restaureerimise aeg oli. Nemad tulid, neil oli võimalusi palju rohkem ja meil oli sellel ajal lihtsalt... noh ei olnud restauraatoreid nii palju kui vaja oleks. Oli küll Restaureerimise Valitsus olemas aga lihtsalt neil ei olnud seda töömahtu. Neil ei olnud võimsust nii palju, et näiteks kui need Olümpia objektid tulid ja kõik, et siis oleks kuskilt võtta olnud. Kui need poolakad tulid, tegid nad need

objektid ära lihtsalt ja... palju seal nüüd seda originaali... seda võiks analüüsida omaette tööna, et kuidas läks kokkuvõttes. Nüüd on aeg ikka nii palju edasi läinud, peaaegu 30 aastat... rohkem... või 35 isegi, et noh... omaette teema muidugi.

AJ: Põhimõtteliselt on mul küsimused otsa saanud aga üks selline spetsiifiline küsimus siiski on. Mulle pakub see huvi. Ma olen Eesti mõisatest leidnud ainult kolmes maalitud põrandaid. Ma leidsin Härglast, Kolgast ja issand... üks oli veel...

JV: Vääna!

AJ: Ja Väänas oli kaa.

JV: Mhm.

AJ: Et äkki olete veel neid näinud kuskil?

JV: Noh kui maalitud seda nimetada... ega see nüüd... Vääna maaling, see on ka nagu aaderdus rohkem, et kui aaderdust maalinguteks nimetada... noh ta on värvilahendus ikkagi. Seal Heimtalis on minumeelest ka seal saalis maleruudustik tehtud. Heimtali saali põrandal. Ma võin vaadata isegi. Aga ega seda palju ei ole, sest ta kipub ära kuluma käies ikkagi noh... ja vanasti ei olnud, mis noh tänapäeval on võimalik, et mingid väga tugevad lakid on. Kui sa ikkagi noh 3–5 kihti lakki peale paned siis peab ikka kaua vastu. Aga varem oli harilik värv ja kui käidi, siis eks ta ikka kulus ära.